

## **СЕКЦІЯ 2. СВІТОВЕ ГОСПОДАРСТВО І МІЖНАРОДНІ ЕКОНОМІЧНІ ВІДНОСИНИ**

**Гонак І. М.**

аспірант кафедри міжнародної економіки

*Тернопільський національний економічний університет  
м. Тернопіль, Україна*

### **ОСОБЛИВОСТІ ПРОЯВУ НОВИХ ФОРМ ПРОТЕКЦІОНІЗМУ В УМОВАХ ПІДВИЩЕННЯ ІНТЕНСИВНОСТІ ЕКОНОМІЧНОГО СУПЕРНИЦТВА**

Процеси глобалізації з другої половини ХХ ст. до кінця першого десятиліття ХХІ ст. стали суттєвим чинником об'єднання країн у економічні співтовариства та організації. Такими співтовариствами, наприклад, є Світова організація торгівлі, яка об'єднує понад 160 країн-учасників [1], більшість країн Європи є членами Європейського Союзу, країни Північноамериканського континенту входять до Північноамериканської зони вільної торгівлі [2], країни Південно-Східної Азії об'єднані в АСЕАН [3], країни СНД є учасниками Митного союзу.

Проте після фінансової кризи 2008-2009 рр. більшість країн почали впроваджувати протекціоністські заходи щодо торгівлі в межах правил, визначених в угодах про створення та функціонування економічних інтеграційних об'єднань та організацій (протекціонізм, на думку В.П. Нагребельного, це політика країни, спрямована на захист національної економіки, національного товарного ринку, вітчизняних товаровиробників від іноземної конкуренції та інтервенції іноземних товарів на внутрішній ринок та здійснюється за допомогою зовнішньоекономічної, митної і податкової політики, а також додатковими внутрішніми допоміжними заходами [4, с. 172]). Це пов'язано як і тим, що країни, які входять в об'єднання, мають неоднаковий економічний потенціал та отримують різні позитивні (чи негативні) економічні ефекти від економічної інтеграції, так і з тим, що країни мають відмінні економічні інтереси та пріоритети, тому прагнуть отримати додаткові фінансові переваги від зовнішньоекономічної діяльності. Додатковим фактором посилення протекціоністських тенденцій у глобальній економіці стало те, що у другій декаді ХХІ ст. активно проявляються тенденції сповільнення темпів приросту глобального економічного зростання, падіння цін на ресурси та зниження зайнятості в межах національних ринків.

Все це зумовлює підвищення інтенсивності економічного суперництва, що, у свою чергу, призводить до посилення або послаблення протекціоністських заходів у зовнішньоекономічній політиці окремих країн. Тому кожна країна-учасник інтеграційних об'єднань обирає адекватну до прийнятої економічної моделі та наявних у світовому геоекономічному просторі тенденцій систему захисту внутрішнього ринку та стимулювання суб'єктів національної економіки, що носить індивідуальний характер і може зазнавати постійних еволюційних та революційних змін згідно особливостей розвитку регіональної та світової економіки [5, с. 13].

В умовах високого рівня глобалізації та посилення протекціоністських тенденцій економічно розвинені країни намагаються впроваджувати такі форми захисту національних економічних інтересів та механізми економічного суперництва, на які у інших суб'єктів світового економічного співтовариства не буде можливості дати адекватну економічну відповідь.

Ефективними формами економічного суперництва в умовах високого рівня глобалізації є сукупність адміністративних, політико-правових, фінансово-економічних та інших засобів і методів, покликаних досягнути більш ефективного забезпечення національних економічних інтересів. Такими ефективними формами протекціоністської політики та механізмами економічного суперництва можуть бути:

– високий рівень ефективності державної політики сприяння діяльності національних економічних суб'єктів через: прогнозованість та ефективність законодавчих змін у сфері економіки, фінансової, податкової та інвестиційної політики; викорінення корупції; забезпечення ефективного захисту приватної та інтелектуальної власності; стимулювання розбудови та забезпечення ефективною експлуатації інфраструктурних об'єктів та створення міжнародних логістичних центрів; забезпечити укладення вигідних торговельних угод; ефективне використання механізмів ГАТТ-СОТ для захисту національних експортерів та стримування імпортерів; стимулювати вступ країни до економічних інтеграційних об'єднань; на законодавчому рівні за допомогою бюджету підтримувати створення нових експортно-орієнтованих галузей виробництва, спрямованих на зовнішньоекономічну експансію;

– підвищення вимог до ліцензування та контингентування зовнішньоекономічної діяльності та ускладнення їх процедури, яке є формою державного контролю за здійсненням експортно-імпортних операцій і розміщенням валютних коштів та інвестицій за кордоном, встановленням визначених кількісних і вартісних квот на ввезення чи вивезення визначених груп товарів упродовж передбаченого проміжку часу [6, с. 512];

– здійснення девальваційної або ревальваційної політики. Девальвація являє собою офіційне зниження курсу національної або міжнародної

(регіональної) грошової одиниці щодо валют інших країн або міжнародних валютно-грошових одиниць [7, с. 18] і, відповідно, ревальвація є підвищенням вартості національної грошової одиниці щодо іноземних валют [8, с. 247];

– запровадження валютних обмежень, які є системою законодавчих або адміністративних правил, спрямованих на обмеження операцій з іноземною валютою, золотом та деякими іншими валютними цінностями [9, с. 150];

– запровадження державної політики стимулювання експорту через дешеві кредити та субсидії експортерам продукції чи безповоротне фінансування експортних галузей;

– використання різних стратегій ціноутворення на різних ринках, через механізм цінової дискримінації, коли споживачі в різних країнах змушені сплачувати різні ціни за один і той же товар [10, с. 334];

– проведення цілеспрямованої державної політики щодо стимулювання розробки та виробництва національними товаровиробниками дешевої високоякісної продукції через надання субсидій та податкових пільг товаровиробникам інноваційних та експортоорієнтованих продуктів;

– здійснення державою та її окремими суб'єктами промислового шпіонажу, який проявляється у таємному збиранні інформації та відомостей, крадіжки взірців, матеріалів та документів, що є промисловою, комерційною чи службовою таємницею, з метою отримання неконкурентних переваг над конкурентом, економії на придбанні ноу-хау чи завоюванні нового ринку [11, с. 915];

– розробка державою ефективної політики економічної експансії;

– здійснення ефективного політичного та військового впливу на економіку іншої країни як форма економічного суперництва.

– залучення із-за кордону перспективних студентів і провідних науковців тощо.

Наслідки економічного суперництва мають негативний вплив на всі сторони протистояння. Крім явних збитків, які отримують країни, проти яких втілюється протекціоністська політика та застосовуються технології економічного суперництва, країни, які застосовують технології економічного суперництва також несуть економічні втрати.

Таким чином, використовуючи наявні фінансово-економічні та інтелектуальні ресурси, економічно розвинені країни розробили ефективні методи протекціоністської політики та механізми економічного суперництва, за допомогою яких отримують глобальні економічні та політичні переваги. Проте, ряд країн не мають можливості ефективно відреагувати на дії економічних суперників. Тому використання цих методів шкодить глобальному економічному зростанню через зниження обсягів міжнародної торгівлі. У цих умовах для стабілізації світової

економіки важливим є узгодження геоекономічних інтересів різних країн та зменшення інтенсивності економічного суперництва і, як наслідок, пришвидшення темпів економічного зростання світової економіки.

## ЛІТЕРАТУРА

1. The World Trade Organization (WTO) [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://www.wto.org/>
2. The North American Free Trade Agreement (NAFTA) [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.naftanow.org/>
3. АСЕАН (країни Південно-Східної Азії) [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://sites.google.com/site/economorganizations/opek/asean-kraieni-pivdenno-shidnoie-aziie>
4. Юридична енциклопедія: В 6 томах. Том 5: П-С / Редколегія: Ю.С. Шемчушенко (голова редколегії) та інші. – К.: «Українська енциклопедія», 2003. – 736 с.
5. Іващук І.О. Митна політика: фіскально-регулюючий аспект / І.О. Іващук, А.Д. Войцешук. – К.: В-во ТОВ «ВД «Мануфактура», 2005. – 160 с.
6. Юридична енциклопедія: В 6 томах. Том 3: К-М / Редколегія: Ю.С. Шемчушенко (голова редколегії) та інші. – К.: «Українська енциклопедія», 2001. – 792 с.
7. Юридична енциклопедія: В 6 томах. Том 2: Д-Й / Редколегія: Ю.С. Шемчушенко (голова редколегії) та інші. – К.: «Українська енциклопедія», 1999. – 744 с.
8. Юридична енциклопедія: В 6 томах. Том 5: П-С / Редколегія: Ю.С. Шемчушенко (голова редколегії) та інші. – К.: «Українська енциклопедія», 2003. – 736 с.
9. Економічна енциклопедія: У трьох томах. Т. 1: А-К / Редколегія: С.В. Мочерний (відповідальний редактор) та інші. – К: Видавничий центр «Академія», 2000. – 864 с.
10. Світовий бізнес: Навчальний посібник. / За редакцією професор Ф.Ф. Бутинця. – Житомир: ПП «Рута», 2004. – 498 с.
11. Економічна енциклопедія: У трьох томах. Т. 3: П-Я / Редколегія: С.В. Мочерний (відповідальний редактор) та інші. – К: Видавничий центр «Академія», 2002. – 951 с.